

**POPÜLİZMİN İNCE-MERKEZLİ BİR İDEOLOJİ OLARAK
KAVRAMSALLAŞTIRILMASI: KAVRAM, LİTERATÜR VE
ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME**

Mesut Can Akçay¹

Öz

Bu çalışma Michael Freeden'in morfolojik ideoloji yaklaşımında kategorize ettiği "ince-merkezli ideoloji" kavramsallaştırmasına odaklanmaktadır. Çalışmada, Freeden'in analizinden ilham alarak popülizmi "ince ideoloji" olarak değerlendiren görüşlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca popülizmin kavramsal esnekliğinin popülizmi ideoloji olarak ele alan araştırmalardaki yansımaları incelenerek "ince ideoloji" kavramsallaştırmasının literatürdeki güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışma ile ince ideoloji olarak popülizmin boyutlarını anlaşılır kılacak kavramsal bir çerçeve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın yöntemi eleştirel literatür analizidir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın başlıca bulguları şu şekildedir: Freeden'in

¹Dr, Siyaset Bilimci, mesutcanakcay@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4375-8228.
Doi: 10.5281/zenodo.18147591.

Geliş Tarihi: 13 Ekim 2025
Received: 13 October 2025

Kabul Tarihi: 25 Kasım 2025
Accepted: 25 November 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Akçay, M. C. (2025). Popülizmin İnce-Merkezli Bir İdeoloji Olarak Kavramsallaştırılması: Kavram, Literatür ve Eleştirel Bir Değerlendirme. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 31-56.

yaklaşımında popülizm, kavramsal ve olgusal olarak tek başına bir ideoloji olarak tarif edilememektedir. Popülizm-ideoloji ilişkisi, popülizmin ince-merkezli ideoloji olarak çeşitli ideolojilere eklenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Popülizmi ince bir ideoloji olarak ele alan çalışmalar ekseriyetle popülizmin muhafazakarlık ve liberalizm gibi geleneksel ideolojilere eklenenebilen esnek yapısından hareket etmektedir. Freeden'in ince-merkezli ideoloji yaklaşımının popülizme uyarlanması literatüre yeni bir kuramsal analiz yöntemi kazandırmıştır. Nitekim bu analiz yöntemine sübjektiflik ve popülizmin bağlama özgü çeşitliliğinin yeterince dikkate alınmaması gibi nedenlerden dolayı eleştiriler getirilmiştir. Öte yandan Freeden'in yakın dönemde popülizmin ince ideoloji olarak tarif edilemeyecek kadar "zayıfça bir ideoloji" olduğuna yönelik dikkatleri literatürde yeni bir tartışma başlatmıştır. Çalışma ince ideoloji olarak popülizmin kavramdan literatüre eleştirel bir değerlendirmesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, İdeoloji, İnce İdeoloji, Michael Freeden

THE CONCEPTUALIZATION OF POPULISM AS A THIN-CENTERED IDEOLOGY: CONCEPT, LITERATURE, AND A CRITICAL EVALUATION

Abstract

This study focuses on the conceptualization of the "thin-centered ideology", as categorized within Michael Freeden's morphological approach to ideology. The primary goal of this work is to examine perspectives that, drawing inspiration from Freeden's analysis, evaluate populism as a "thin ideology". Furthermore, the study analyzes the strengths and weaknesses of the "thin ideology" conceptualization within the literature by investigating how populism's conceptual flexibility is reflected in research that treats populism as an ideology. In this context, the study seeks to develop a conceptual framework that elucidates the dimensions of populism as a thin ideology. The method of the study is critical literature analysis. The main findings of the study are as follows: In Freeden's approach, populism cannot be defined as a standalone ideology, either conceptually or empirically. The relationship between populism and ideology emerges through populism's articulation as a thin-centered ideology within various ideological frameworks. Studies that treat populism as a thin ideology generally emphasize its flexible structure, which allows it to be integrated into traditional ideologies such as conservatism and liberalism. The application of Freeden's thin-centered ideology approach to populism has introduced a novel theoretical analysis method to the literature. However, this approach has faced criticism for reasons such as subjectivity and insufficient consideration of

populism's context-specific diversity. Furthermore, Freeden's recent observation that populism may be too weak to be classified as a thin ideology has sparked a new debate in the literature. The study provides a critical evaluation of populism as a thin ideology, from its conceptualization to its treatment within the literature.

Keywords: Populism, Ideology, Thin-centered ideology, Michael Freeden

GİRİŞ

Freedden (2003), önerdiği makro ve mikro ideoloji analiziyle ideolojileri “kalın” (thick-centered) ve “ince” (thin-centered) merkezli olmak üzere iki kategoride incelemektedir. Bu kategorizasyonda muhafazakarlık, liberalizm ve sosyalizm gibi geniş kapsamlı geleneksel ideolojiler “kalın ideolojiler” kategorisine girerken esnek ve sınırlı bir kapsama sahip olan milliyetçilik ve feminizm gibi ideolojiler ise “ince ideolojiler” kategorisinde değerlendirilmektedir. Freeden, önerdiği bu kategorik ideoloji ayrımı ile ideolojinin doğasına anlamaya yönelik kavramsal bir çerçeve sunmuştur. Bu analizde ince ideolojiler, geleneksel ideolojilere eklenerek varlığını sürdüren bir yapıda ele alınmaktadır. Freeden’in analizi ortaya atıldığı dönemde popülizm-ideoloji ilişkisine yönelik literatürde devam eden tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Öyleki Mudde ve Kaltwasser (2012, 2017) gibi araştırmacılar popülizmin ne olduğu sorusuna karşı popülizmi ince bir ideoloji olarak açıklamaya başlamıştır. Buna karşın Aslanidis (2016) ve Schroeder (2020) gibi araştırmacılar popülizmin ince ideoloji olarak kategorize edilmesinin metodolojik ve teorik açıdan tutarsızlığına dair eleştirilerde bulunmuştur. Nitekim Freeden (2017), popülizmin esnek ve sınırlı yapısına dikkat çekerek ince ideoloji olarak kategorize edilemeyecek kadar “zayıf bir yapıya” sahip olduğunu ileri sürerek literatürde yeni bir tartışma zemini yaratmıştır. Popülizmin ideolojik niteliğine yönelik süren tartışmalar literatürde canlılığını korurken Freeden’in analizine yönelik eleştiriler devam etmektedir. Bu çalışmada Freeden’in ideoloji analizinde geliştirdiği ince ideoloji kavramsallaştırmasının popülizme uyarlanmasının güçlü ve zayıf yönleri eleştirel bir şekilde analiz edilmektedir. Çalışmada ayrıca popülizm-ideoloji ilişkisinin boyutlarını anlaşılır kılacak bir kavramsal çerçeve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın temel soruları şu şekildedir:

- Michael Freeden’in ince-merkezli ideoloji kavramsallaştırması popülizme nasıl uyarlanmıştır? Bu uyarlamanın literatürdeki yansımaları nelerdir?
- İnce bir ideoloji olarak popülizmin güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
- İnce ideoloji çerçevesi, popülizm-ideoloji ilişkisini anlamaya dair nasıl bir katkı sağlamaktadır?

Çalışmanın odağını popülizm-ideoloji ilişkisine yönelik tartışmalarda sıklıkla kendisine yer bulan ince ideoloji kavramsallaştırması oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ideoloji teorileri, tanımları ve diğer yaklaşımlar kapsam dışında tutulmuştur. Benzer şekilde popülizme yönelik farklı yaklaşımlar sistematik bir incelemeye tabi tutulmamıştır. Bununla birlikte çalışma, ampirik veri üretmeyi amaçlayan bir araştırma niteliği taşımamakta; kuramsal ve yorumlayıcı bir analiz gerçekleştirmektedir. Çalışmanın yöntemi eleştirel literatür analizidir. Bu yöntem, popülizmin “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırılmasına ilişkin literatürdeki farklı yaklaşımları yalnızca betimlemekle sınırlı kalmamakta; ince ideoloji çerçevesinden bu yaklaşımların kuramsal tutarlılığını ve kavramsal sınırlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda literatürde popülizmin ideolojik niteliğine dair ileri sürülen argümanlar; ideolojik çekirdeğin tanımı ve diğer ideolojilerle kurulan eklemleme biçimleri gibi analitik ölçütler üzerinden incelenmiştir. Bu yaklaşım, sosyal bilimler disiplininde eleştirel ve yorumlayıcı literatür incelemesi geleneği içerisinde konumlanmaktadır (Hart, 1998; Alvesson ve Sköldbberg, 2009).

I. LİTERATÜRDE POPÜLİZM

Günümüzde sosyal ve beşerî bilimler alanında geniş bir inceleme alanına sahip olan popülizm siyaset bilimi, sosyoloji, tarih ve iletişim çalışmaları gibi farklı disiplinlerde ele alınan çok katmanlı ve disiplinlerarası bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Popülizm, çağdaş demokrasilerde siyasal aktörlerin “halk” ile “elitler” arasında bir karşıtlık kurarak halkın çıkarlarını temsil ettiklerini öne sürdükleri bir retoriğe dayanmaktadır. Bununla birlikte popülizm, 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri ve Rus Çarlığı’nda farklı dinamiklerle ortaya çıktığında henüz kitleler üzerinde mobilize edici bir etkiye sahip olduğu fark edilememiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Latin Amerika’da gözlemlenen popülist deneyimler de kavramın akademik literatürde yer edinmesi için yeterli bir zemin oluşturamamıştır. Pierre Rosanvallon (2023: 105)’un belirttiği üzere bu yıllarda literatürde genel kavramsal çerçevelerin dışına çıkılmasındaki güçlükler, popülizm çalışmalarının ancak 1950’lerden itibaren sistematik bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Popülizm, bu bağlamda 1967’de Londra Ekonomi Okulu (LSE) tarafından düzenlenen “Popülizmi Tanımlamak” başlıklı konferansta geniş kapsamlı bir akademik tartışmaya konu olmuştur. Konferansta popülizm; tarihsel, kavramsal ve teorik yönlerden geniş kapsamlı bir şekilde ele alınırken gerçekleştirilen tartışmalar ve sunulan bildirilerden derlenen “Popülizm: Anlamları ve Ulusal Özellikleri” adlı kitap, literatürdeki öncü popülizm çalışmalarından biri olarak dikkat çekmiştir. Kitapta popülizmin farklı coğrafyalardaki tezahürleri karşılaştırmalı olarak incelenerek kavramın temel özelliklerine dair genel bir çerçeve geliştirilmeye çalışılmıştır (Ionescu ve

Gellner, 1969). Konferansta ileri sürülen görüşler popülizmin doğasına anlamaya yönelik erken bir çaba olarak dikkat çekse de kapsamlı ve her dönemde geçerli bir popülizm tanımı geliştirilememiştir. Popülizmin esnek doğası genel bir tanımın geliştirilmesini zorlaştırırken literatürde çeşitli tanımlama, kategorize etme ve sınıflandırma girişimlerinde bulunulmuştur. Sonuç olarak popülizmin çok boyutlu yapısı literatürde farklı yaklaşımların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.² Popülizm araştırmalarında öne çıkan yaklaşımlar şu şekildedir: Siyasi Hareket (Di Tella, 1965), İdeoloji³ (Mudde ve Kaltwasser (2017), Söylem (Laclau, 1977), Tarz (Moffit, 2016), Strateji (Weyland, 2001).

Siyasi Hareket Yaklaşımı'nın çıkış noktasını popülizmin esnek ve statik olmayan yapısı oluşturmaktadır. Bu haliyle popülizm bir ideolojiden ziyade toplumsal ve siyasal dinamiklere uyum sağlayan bir hareket olarak temellendirilmektedir. Peter Wiles'e (1969: 166) göre popülizm, erdemin halkta ve onların geleneklerinde olduğuna inanan bir düşünce ya da harekettir. Bu tarife göre popülizm çeşitli ideolojilerin içinde ya da karşısında ortaya çıkmaktadır. Torquato di Tella da popülizmin statüko karşıtı bir hareketlenmeyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Ona göre toplumdaki orta düzey seçkinler arasında başlayan mücadele halkın beklentilerini artırırken popülizm kitle mobilizasyonunda etkili olmaktadır (Di Tella, 1965, aktaran Taggart, 2000: 13-14). Siyasal Strateji Yaklaşımı'nda ise partiler, seçimler, kitle mobilizasyonu gibi politik araçlar öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımda popülizm, ideoloji ya da hareket olarak değil, siyasal aktörlerin iktidar süreçlerinde başvurdukları bir strateji olarak açıklanmaktadır. Kurt Weyland (2001: 12-18), popülizmi; liderin kitle desteğini ihtiyaç duyduğu durumlarda başvurduğu siyasal bir strateji olarak tarif etmektedir.

Ernesto Laclau (1977, 2005) ve Chantal Mouffe'nin (2019) çalışmalarıyla kavramsal ve teorik bir çerçeve kazanan Söylem Yaklaşımı'nda popülizm, halk ve iktidar arasındaki karşıtlığın (antagonizma) söylemsel düzeyde nasıl kurulduğunu açıklayan siyasal bir mantık olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda antagonizma, halkın kimliğini doğrudan belirleyen bir çatışmadan ziyade bu kimliğin söylemsel düzeyde kurulmasını mümkün kılan bir mantık olarak tarif edilmektedir. Laclau'nun yaklaşımında üç merkezi kategori bulunmaktadır. Birinci kategoride toplumun kavram olarak şekillendiği ve popülizmin temellerinin atıldığı "söylem" yer almaktadır. İkinci kategori ise "boş gösterenler ve hegemonya"yı kapsamaktadır. Toplumdaki bozulmalar bu kategoride halk ve ötekilerin inşasına yol açmaktadır. Üçüncü kategoride popülizmin görünürlük

² Popülizm literatüründe öne çıkan yaklaşımlar çalışmanın yazarı tarafından derlenmiştir. Bu derlemede herhangi bir görüşe başvurulmamıştır.

³İdeoloji Yaklaşımı izleyen sayfaların konusunu oluşturduğu için ayrıca bu kısımda incelenmemiştir.

kazandığı “retorik” yer almaktadır. R retorik, düz anlamlı terimlerin mecazi kullanımıyla ortaya çıkmaktadır (Laclau, 2005: 67-72).

Siyasal Tarz Yaklaşımı’nda ise siyasal aktörlerin retorik tarzlarına odaklanılmaktadır. Bu yaklaşımda popülizm, çeşitli ideolojilere eklenenebilen esnek yapısı nedeniyle siyasal aktörlerin sıkça başvurduğu bir tarz olarak temellendirilmektedir (Taguieff, 1995: 9; Belge, 2018: 22). Popülizm bu bağlamda performatif, esnek ve ilişkisel boyutlarıyla siyasal bir tarz olarak kategorize edilmektedir (Moffitt, 2016). Literatürde sıkça söylem ve retorik kavramlarıyla karıştırılan “tarz” terimi, popülizm çalışmalarında nispeten yeni bir kullanım alanı bulmuştur. Benjamin Moffitt’in (2016) yakın dönemdeki çalışmaları popülizmin siyasal tarz olarak kavramsal ve teorik bir çerçeveye oturmasında önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca Canovan (1981: 314) da bazı çalışmalarda popülizmin “bir tarz meselesi” olduğuna değinmiştir.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

II.A. İDEOLOJİ: KAVRAMSAL BİR BAKIŞ

Üzerinde görüş birliği bulunmayan ideoloji kavramı, literatürde oldukça geniş bir tartışma alanına sahiptir. Çeşitli tanım ve açıklama girişimleri ideolojinin ne olduğuna dair genel bir kanıya varılmasını güçleştirmektedir. Bu anlamda kimi araştırmacılar tarafından katı ve dogmatik doğası ile açıklanan ideoloji, kimi araştırmacılar tarafından baskın düşünce biçimleriyle açıklanmıştır (Gerring, 1997: 957). Heywood (2017), literatürdeki çeşitli ideoloji tanımlamalarına karşın kavramı bütüncül bir çerçevede açıklamaktadır. Ona göre “*ideoloji, mevcut iktidar ilişkilerini korumak, dönüştürmek ya da yıkmak amacıyla örgütlü siyasal eylemsel temel sağlayan az çok tutarlı fikirler bütünüdür.*” (Heywood, 2017: 10). Öte yandan, Terry Eagleton (1996: 18) literatürde öne çıkan ideoloji tanımlarını şu şekilde tasnif etmiştir:

- Toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci.
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi.
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler.
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler.
- Sistemli bir şekilde çarpıtılan iletişim.
- Özneye belirli bir konum sunan şey.
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülen düşünme biçimleri.
- Özdeşlik düşüncesi.

- Toplumsal olarak zorunlu yanılısama.
- Söylem ve iktidar konjonktürü.
- İçinde, bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam.
- Eylem ve inançlar kümesi.
- Dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması.
- Anlamsal kapanım.
- İçinde bireylerin toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları kaçınılmaz ortam.
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç.

İdeoloji kavramı, Fransızcada “fikir bilimi” anlamına gelen “idéologie” teriminden türemiştir. Cambridge Dictionary, ideolojiyi “*bir siyasi sistemin, partinin ya da örgütün temelini oluşturan inançlar ya da ilkeler bütünü*” olarak tanımlamaktadır (Cambridge University Press, t.y.). İdeoloji, sosyo-politik bağlamda ilk defa Antonie Destutt de Tracy tarafından “Éléments d'idéologie” adlı kitapta kullanılmıştır. Kitapta ideoloji, tüm bilimlerin temeli olarak konumlandırılmıştır. Buna göre düşüncelerin kökenine dair gerçekleştirilecek bir araştırmada “yeni fikir biliminin” adil ve mutlu bir toplumun gereklerini ortaya çıkaracağı savunulmuştur. Bu anlamda ideoloji, Tracy tarafından yeni bir toplumsal düzen tasavvuru olarak bilim temelinde ele alınmıştır (Head, 1985: 33; McLellan, 1986: 5-6). İdeoloji kavramının siyasette ilk sistematik kullanımı Karl Marx ve Friedrich Engels’in “Die Deutsche Ideologie” adlı eserinde görülmüştür. Alman kültürel ve felsefi düşünce biçimine yönelik bir manifesto niteliği taşıyan kitapta, Alman idealizminin manevi ve romantik doğası eleştirel bir şekilde incelenmiştir (Marx ve Engels, 2013). Marx ve Engels’in ileri sürdüğü tezler “tarihsel materyalizmin” öncü düşüncesi olarak kabul edilmektedir. Marx ve Engels’e göre ideolojinin şekillenme sürecinde egemen sınıfların çıkarları belirleyici olmaktadır. İdeolojik yanılsamalar devlet aracılığıyla egemen sınıfların elinde araçsallaşarak tahakküm mekanizmasına dönüşmekte ve halk üzerinde baskı uygulanmasına yol açmaktadır. Marksizm olarak kavramsallaştırılan bu tezlerde; ideoloji, egemen sınıfların çıkarlarını önceleyen bir tarih üretimine hizmet ederek toplumsal gerçekliği çarpıtan bir mekanizma işlevi görmektedir (Heywood, 2017: 5-7; Freedman, 2003: 5-8).

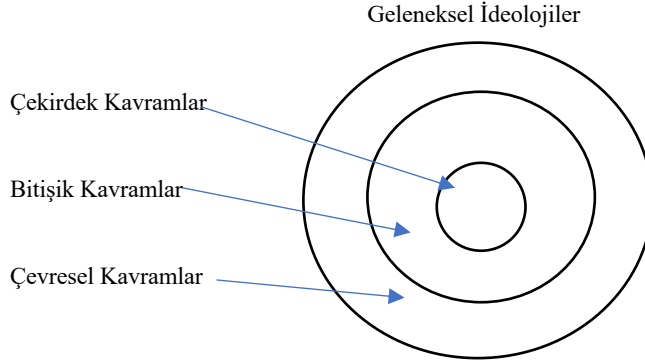
Antonio Gramsci, “Lettere dal Cercere” adlı eserinde ideoloji kavramına yeni bir bakış açısı getirerek Marksizm’e önemli katkılarda bulunmuştur (Gramsci, 2014). Kitapta; “hegemonya”, “organik aydın”, “mevzi savaşı”, “tarihsel blok” gibi kavramlar aracılığıyla ideoloji ve kültürün sınıf çatışması bağlamında örgütlenme ve yayılma süreçleri incelenmiştir (Hall, Lumley ve McLennan, 1985: 6). Gramsci, klasik Marksist yaklaşımın “egemenlik” anlayışından farklı olarak hegemonyayı sadece burjuvazinin değil aynı zamanda sivil toplum

aracılığıyla da uygulanan bir süreç olarak yeniden değerlendirmiştir. Ona göre, sivil toplum sınıf çatışmalarının yaşandığı bir mücadele alanıdır. Bu bağlamda Gramsci, ideolojinin maddi temelleri ve kültürel pratiklerinden hareket ederek toplumsal ilişkilerde yeniden üretildiğini ileri sürmüştür (Freeden, 2003: 19-21; Hall, Lumley ve McLennan, 1985: 8-11). Öte yandan Louis Althusser (1971: 141-148), “Idéologie et appareils idéologiques d’État” adlı eserinde ileri sürdüğü tezlerle Marksist ideoloji anlayışına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Althusser’e göre devletin; baskı aygıtları (hükümet, ordu, polis vb.) ve ideolojik aygıtları (aile, din, eğitim vb.) bulunmaktadır. İdeolojik aygıtlar, bireye birtakım yetkinlikler kazandırırken aynı zamanda egemen ideolojiye boyun eğmesini sağlamaktadır. Althusser, ideolojinin bireyler üzerindeki bu etkisinin toplumsal düzenin yeniden üretimine hizmet ettiğini ileri sürerek ideoloji literatüründe yeni bir tartışma başlatmıştır.

İdeoloji terimi literatürde kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir. İdeolojinin tanımı, doğası ve farklı sosyo-kültürel ve sosyo-politik sistemlerdeki tezahürleri birçok araştırmaya konu olmuştur. Nitekim her dönem için geçerli bir ideoloji tanımı geliştirilememiştir. Bu durumun arkasındaki unsur tıpkı popülizmde olduğu gibi ideolojinin durağan bir yapıda olmamasıdır. Dolayısıyla her iki kavramın tanımlanmasındaki güçlükler ideoloji ve popülizm arasında ortak bir zemin meydana getirmektedir. Bununla birlikte popülizm ve ideolojiye yönelik çeşitli tanımlama girişimleri her iki kavrama dinamizm kazandırmaktadır.

II. B. MICHAEL FREEDEN’İN İNCE-MERKEZLİ İDEOLOJİ KAVRAMSALLAŞTIRMASI

Modern ideolojilerin karmaşık ve çok boyutlu yapısı Freeden’in ideoloji analizinin ortaya çıkış gerekçesini oluşturmaktadır. Freeden’e (2003: 78-81) göre ideolojilerin basit genellemeler ile tarif edilemeyecek kadar derinliğe sahip olması kavramın sistematik ve metodolojik açıdan açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Freeden, önerdiği “makro” ve “mikro” ideoloji analiziyle ideolojinin doğasına yönelik kavramsal bir çerçeve geliştirmiştir. Makro analizde ideolojiler zaman ve mekân içindeki gelenekler olarak ele alınmaktadır. Bu kategoride hayali unsurların ne şekilde siyasi gerçekliğe dönüştüğü incelenmektedir. Makro ideolojiler; muhafazakarlık, liberalizm, sosyalizm gibi geleneksel ve kapsamlı ideolojileri içermektedir. Mikro analizde ise ideolojilerin iç yapısına odaklanılarak kavramlar arasındaki ilişkiler çözümlenmektedir. Freeden’e göre ideolojileri anlamak için kavramsal yapılardan hareket edilmelidir. Bu anlamda ideolojiler, “aile benzerlikleri”, “çekirdek”, “bitişik” ve “çevresel” kavramlar ile “geçirgen sınırlar” gibi unsurlar üzerinden analiz edilerek çeşitli ideolojik gruplara ayrılmaktadır.



Şekil 1. İdeolojilerin Çekirdek, Bitişik ve Çevresel Kavramları

Kaynak: (Heywood, 2017:13).

Freeden'in (2003: 61-63) analizinde çekirdek kavramlar ideolojinin merkezinde konumlanırken etrafında bitişik ve çevresel kavramlar yer almaktadır. Bitişik kavramlar çekirdeği desteklerken aynı zamanda anlamları belirginleştirmektedir. Örneğin özgürlük ve ilerleme fikri liberalizm ideolojisinin çekirdek kavramları olarak kabul edildiğinde demokrasi ve bireycilik bu çekirdeği çevreleyen bitişik kavramlar olarak merkezi güçlendirerek belirginleştirmektedir. Bu analizde çevresel kavramlar düşünce ve eylemin kesiştiği noktada konumlanmaktadır. Örneğin "özgürlük" soyut bir kavramken "mültecilerin ülkeye serbest girişi" gibi somut bir uygulamaya bağlanabilir. Freeden, çevresel kavramların tarihe ve duruma göre değişebildiğini ifade etmektedir. Öyleki bazı durumlarda çevreden gelen bir fikir çekirdeği etkileyebilmektedir. Bu duruma kadınların eşitlik haklarının daha önce çevresel bir kavramken liberalizmde bireysellik gibi çekirdek bir kavrama dönüşmesi örnek olarak gösterilebilir. Freeden'in analizinde "geçirgen sınırlar" ise ideolojilerin statik olmayan, farklı ideolojilerde görülebilen ve bağlamlara göre değişebilen kavramlardır. Örneğin, Brexit sürecinde popülist ve milliyetçi söylemlerin birleşmesi geçirgen sınırlara örnek teşkil etmektedir. Sonuç olarak Freeden'in analizinde ideolojiler, tümüyle şekilsiz olmadığı gibi tamamen statik de değildir. İdeolojilerin karakteristik özelliği esnek ve değişken olmalarıdır. Analizin ortaya koyduğu sistematik, liberalizmi "özgürlük" kavramıyla eş anlamlı gören basitleştirici yaklaşımların dışlanması sağlamaktadır. Freeden (2003: 79-81), ideolojilerin birbiriyle dengede olan çekirdek kavramlara sahip olduğundan hareket ederek bir kavramın diğerinin önüne geçmesinin ideolojik bütünlüğe zarar verdiği görüşündedir.

Freeden (2003), modern dünyada bazı ideolojilerin toplumların karmaşık yapıları içerisinde; ulusal kimlik, cinsiyetler, çevre hakları gibi spesifik konulara odaklandığına dikkat çekmektedir. Bu ideolojiler Freeden tarafından “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırılmıştır. Freeden’in “ince ideoloji” tanımı şu şekildedir (2003: 98):

İnce bir ideoloji, ana akım ideolojiler gibi tanımlanabilir bir biçime sahip olmasına karşın ana akım ideolojilerin aksine sınırlı bir ideolojidir. Bir ideolojinin içermesini beklediğimiz birçok kavramı kasıtlı olarak ortadan kaldırarak ya da değiştirerek kendisini daha geniş düşünsel bağlamdan ayırır. Makro ideolojiler gibi tüm sorunları ele almaz ve gerek hedefleri gerekse de kapsamı açısından sınırlıdır.

İnce bir ideoloji makro ideolojilerin aksine geniş kapsamlı olmak zorunda değildir. Kendi başına var olabilen ince ideolojiler; bağımsız bir kimlik ve söyleme sahiptir. Örneğin popülizm, karakteristik olarak “halk” ve “elit” çatışması ile “biz” ve “onlar” gibi belirli gündemlere odaklanmaktadır. Bununla birlikte ince ideolojiler makro ideolojiler içerisinde konumlanabilmektedir. Bu anlamda ince ideoloji olarak milliyetçilik, mikro analizle incelendiğinde; ulusal kimlik ve ulusun kendi kaderini tayin etme hakkı gibi çekirdek kavramların diğer kavramlarla ilişkisinin çözülmesi gerekmektedir. Bu çözümlemede milliyetçiliğin; kaynakların adil dağıtımı ya da bireysel özgürlükler gibi geniş kapsamlı sorulara cevap vermesi beklenmemektedir. Dolayısıyla milliyetçilik; muhafazakarlık, liberalizm, faşizm gibi geniş kapsamlı ideolojiler içerisinde kendisine yer bulan ince ideoloji olarak tarif edilmektedir (Freeden, 2003). Bu bilgiler ışığında Freeden’in ince ideoloji kavramsallaştırmasının öne çıkan unsurları şu şekilde ifade edilebilir: Freeden’in (2003) makro ve mikro ideoloji analizi takip ettiği metodoloji ile popülizmin doğasını anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunmaktadır. Popülizm bu çerçevede mikro analiz düzeyine uygun olmasına karşın Freeden (2017: 3), popülizmin ince ideolojilerden farklı bir yapıda olduğuna dikkat çekmektedir. Ona göre popülizm, geleceğe yönelik olumlu bir tasavvura sahip olmadığı gibi ilkel sezgilere dayanmaktadır. Esnek, sınırlı ve genişleme kapasitesinden yoksun olarak popülizm “zayıf” bir ideolojidir. Mikro analiz düzeyinde kavramsallaştırılan ince ideolojiler, daha geniş potansiyele sahipken popülizmin çekirdeği kendi sınırlarıyla kuşanmıştır. Freeden, popülizmi bu özelliğinden dolayı “zayıfça ince ideoloji” (emaciatedly thin) olarak tarif etmektedir. Başka bir ifadeyle popülizm, zayıf bir kapsama sahip olduğu için ince ideolojilerden farklı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Bu analize göre popülizmin herhangi bir özelliği makro ideolojilerin herhangi bir özelliği ile kesişebilmektedir. Bu durum ideolojilerin çekirdeklerine daha yakın

ya da uzak bir noktada gerçekleşebilir. Tarihsel süreç içerisindeki çeşitli popülizmler, fikrî olarak izole edilmiş temel özellikleri dışında birbiriyle çok az ortak noktaya sahiptir. Ayrıca bu özellikler ekseriyetle geçici, rastgele ve uçucu kavramlar ortaya çıkarmaktadır. Popülizm, çevresinde aniden ortaya çıkan küresel bir sorun, ekonomik kriz ya da göç gibi olaylara süratle tepki göstererek olayları anında ideolojik çekirdeğine yansıtabilen bir özelliğe sahiptir. Bununla birlikte popülizm, olaylara filtresiz bir şekilde yaklaşmaktadır. Oysa geleneksel ideolojilerin gündemdeki herhangi bir olaya karşı önceden düşünülmüş, sistematik bir yanıt geliştirmektedir. Freedon'e (2017: 6-7) göre popülizm, korku ve kaygı gibi saf duygulardan beslenmektedir. Olaylar karşısında politik aktörlere tehditler savurarak kitle mobilizasyonu yaratmayı hedeflemektedir. Distopik tasavvurlar ve komplo teorileri gibi kötücül söylemler popülizmin ideolojik çekirdeğinde yer alan unsurlardır. Ayrıca geleneksel ideolojilere kıyasla esnek ve geçici bir yapıya sahip olan popülizm, ideolojilerin dogmatik, sistemli ve tutarlı yapılarından uzaktır. Bir anlamda popülizm; esnek ve çoğu zaman tutarlılıktan yoksun bir ideolojik çerçeveye oturmaktadır.

İdeolojiler; iletişim gücü, kitlelere hitap etme, sağlamlık, esneklik, basitleştirme dengesi gibi kriterlerle ölçülmektedir. Popülizm, kitle mobilizasyonu gibi özellikleriyle bu kriterlerin bazılarını karşılamaktadır. Buna karşın entelektüel derinlik ve kalıcı gündem oluşturma gibi konularda zayıf kalmaktadır. Freedon (2017: 9-10), Brexit sürecine dikkat çekerek popülist söylemin hızlı ve etkili bir şekilde yayıldığını, ancak sürdürülebilir bir ideolojik çerçeve oluşturamadığını ifade etmektedir. Popülizm, gündemdeki konulara kapsamlı bir şekilde eğilmediği gibi ortaya koyduğu konularda da özgünlükten yoksundur. Sonuç olarak Freedon popülizmi, karmaşık sorunları örtmek için kullanılan bir "hayalet ideoloji" olarak görmektedir. Bu nitelik popülizmin özgün bir ideoloji olmasına engel olurken amorf ve çatışmacı bir yeni ideoloji türü olma ihtimalini artırmaktadır. Popülizm bu özelliklerin benzersiz fakat zayıf bir bileşimini sumaktadır.

III. BULGULAR

Bu bölümünde yer alan bulgular, çalışmanın giriş bölümünde paylaşılan eleştirel literatür analizi doğrultusunda ortaya koyulmuştur. Bu anlamda popülizmin ideolojik niteliğine ilişkin literatürde öne çıkan kuramsal argümanlar, Michael Freedon'ın morfolojik ideoloji yaklaşımı temel alınarak eleştirel biçimde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda popülizme atfedilen kavramlar; Freedon'ın ideolojik çekirdek, bitişik ve çevresel unsurlar ayrımı temel alınarak sınıflandırılmış, bu çerçevede popülizmin ince ideoloji olarak kavramsallaştırılmasının imkân ve sınırları tartışılmıştır. Dolayısıyla burada

sunulan bulgular, literatürdeki görüşlerin doğrudan aktarımını değil, Freedon’ın morfolojik ideoloji yaklaşımı çerçevesinde yürütülen kuramsal bir değerlendirme sürecinin sonuçlarını yansıtmaktadır.

III. A. İNCE- MERKEZLİ İDEOLOJİ KAVRAMSALLAŞTIRMASININ POPÜLİZME UYARLANMASI

Popülizmde “halk” sınırları saptanmış, homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mudde’ye (2004: 543-544) göre popülistler, toplumu “yozlaşmış seçkinler ve “saf insanlar” olmak üzere birbiriyle çatışan iki karşıt grup olarak görmektedir. Bu tarif içerisinde ekonomik ve siyasi elitler, ülkenin mevcut sorunlarıyla ilişkilendirilerek geniş halk kitlelerinin öfkesiyle karşı karşıya getirilmektedir. Popülist retoriğin bu stratejisi geniş halk kitlelerinin mobilize edilmesinde esaslı bir unsurdur. Popülistler, ülkenin mevcut sorunlarını müesses nizam ile ilişkilendirerek toplumda bir tür halk-elit çatışması yaratmaktadır (Decker, 2008: 123; Taggart, 2000: 110). Elitler halktan kopuk olmakla itham edilmekte ve mevcut düzenin değiştirilmesi için “mücadele” teması gündeme getirilmektedir. Popülistlerin “mücadele” vurguları ekseriyetle “milli irade” söylemiyle somutlaşmaktadır. Seçmen çoğunluğunun ortaya çıkardığı irade popülistler tarafından kutsallaştırılmaktadır. Çoğunluğun reddedildiği bu anlayışta çoğunluğun iradesi yüceltilmektedir. Saf ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılan halk çoğunluğu oluştururken çoğunluğun dışında kalanlar dışlanmaktadır (Müller, 2018: 119-121; Decker, 2008: 123; Inglehart ve Norris, 2016: 7).

Popülist retorikte karizmatik liderliğin yeri oldukça tartışmalıdır. Her karizmatik lider popülist olmayacağı gibi her popülist liderde karizmatik olmak zorunda değildir (Mudde ve Kaltwasser, 2017: 62; Mazzarella, 2024: 291-293). Max Weber’in lider tipolojisinde kendisine olağanüstü nitelikler atfedilen karizmatik lider, popülist siyasette; halkın istek ve taleplerini yansıtan bir söylem geliştirerek müesses nizama meydan okumaktadır (Taggart, 2000: 101-102). Kendisini sıklıkla halkın sesi olarak tarif eden popülist liderler, toplumdan dışlanmış hisseden kitleler üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin Hugo Chavez, ülkenin mevcut sorunlarını demokratik çözümlerle değiştirmeyi vadederek kitleler üzerinde etkili olmuştur. Chavez’in halk ile kurduğu bağ onu “halkın sesi” haline getirmiştir. Halkın gerçek temsilcisi olarak görülen Chavez, geniş bir kitle desteğiyle iktidara yürümüştür (Stavrakakis et al., 2016: 58; Müller, 2018: 51). Popülist retoriğin temel unsurları sağ ve sol kanat ideolojilerde farklı şekillerde görülebilmektedir. Bu durumda popülizmin eklemlendiği ideolojinin kökleri ve hedef kitlesi belirleyici olmaktadır (Akçay, 2025). Örneğin elit karşıtlığı her iki popülizm türünde ortak bir unsurdur. Nitekim sağ popülistler ekonomik ve siyasi

elitleri “ulusal kimliğe” zarar vermekle suçlarken sol popülistler gelir dağılımında eşitsizlik ve cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlara yol açtıkları için elitleri hedef göstermektedir (Decker, 2008; Ostiguy ve Casullo, 2017; De Cleen, 2017; Eatwell ve Goodwin, 2018).

Tablo 1. Popülizmin Çekirdek Kavramları⁴

Kavram	Tanım	Örnek
Milli İradenin Üstünlüğü	Siyasi kararların temelinde “milli irade” vurgusu bulunmaktadır. Halk ahlaki açıdan üstün kabul edilir.	Halkın sesi olduğunu iddia eden popülist liderlerin kendilerini halk ile özdeşleştirerek kitleleri mobilize etmesi. Latin Amerika popülizmleri tipik örnek teşkil eder. Geçmişte Chavez (McKay ve Calque, 2024: 58), günümüzde Trump (Kjeldgaard-Christiansen, 2024), kendisini halkın sesi olarak gören politikacılara örnektir.
Homojen Halk	Toplumdaki farklılıklar göz ardı edilmektedir. Toplum homojen bir bütün olarak tanımlanır.	Homojen grup, “gerçek halk” olarak tarif edilir. Gerçek halkın dışında kalanlar ötekileştirilir. Avrupa’daki radikal popülist sağ partilerin söylemleri örnek gösterilebilir. Marine Le Pen’in göçmen karşıtı söylemleri (Wilcox, 2015) ile Viktor Orbán’ın “ <i>Macarlar her yerde tek ve bölünmez bir halktır.</i> ”, “ <i>Bu ülke Macarların ülkesidir.</i> ” ifadeleri homojen halk vurgusunu öne çıkarmaktadır (Orbán, 2024).
Antielitizm	Ekonomik ve siyasi elitler halka ihanet etmekle suçlanır.	Popülistler, siyasi ve ekonomik elitleri halka ihanet etmekle suçlamaktadır. Buradaki amaç elitleri ve halkı karşı karşıya getirmektir. Örnek: Podemos, “la casta” söylemiyle siyasi elitleri halktan kopuk, yozlaşmış elitler olarak itham etmiştir (Kaltwasser ve Sandoval, 2024: 545). Benzer şekilde, ABD Başkanı Trump’ın yakın dönemde ülkedeki elitleri hedef alan söylemleri (Collinson, 2025) ile Bernie Sanders’in 2016’da New Hampshire’de gerçekleştirdiği zafer konuşmasında siyasi ve ekonomik elitleri demokrasiyi baltalamakla itham etmesi (Golshan, 2016) örnek gösterilebilir.

Freeden’in ince ideoloji kavramsallaştırması popülizmin esnek ve farklı şartlara uyum sağlayan yapısını anlamak için ideal bir çerçeve sunmaktadır. Popülizmin;

⁴ Tablo 1’de paylaşılan örnekler, popülizmin farklı ideolojik çizgiler ve coğrafi bağlamlarda benzer çekirdek kavramlar etrafında biçimlenebildiğini göstermek amacıyla çeşitlendirilmiştir.

homojen halk kavramsallaştırması, elit karşıtlığı, genel irade ve karizmatik liderlik gibi karakteristik unsurları Freeden'in analizinde "çekirdek" kavramlar olarak değerlendirilebilir. Popülist retoriğe ilişkin literatürde dağınık bir şekilde ele alınan bu kavramsal unsurlar, Freeden'in ideolojik morfoloji yaklaşımı esas alınarak analitik bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Tablo 1'de popülist retoriğin literatürde öne çıkan unsurları Freeden'in yaklaşımı çerçevesinde "çekirdek" kavramlar olarak yeniden sınıflandırılmıştır.

Tablo 1'de ince bir ideoloji olarak popülizmin kavramsal çözümlemesinde öne çıkan kavramların tanım, örnek ve bağlamları paylaşılmıştır. Freeden'in analizine göre popülizmin dar bir çekirdeğe sahip olması kapsamlı bir ideoloji olarak değerlendirilmesine engel olmaktadır. Zira popülizmin kavramsal esnekliği; muhafazakarlık, milliyetçilik, sosyalizm gibi makro ideolojilere eklenmesi için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Örneğin popülizmin elit karşıtlığı farklı coğrafyalarda farklı bağlamlar kazanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca sağ ve sol popülizmde elit kavramının içeriği değişebilmektedir. Bu sınıflandırma, popülizmin dar bir ideolojik çekirdeğe sahip olduğuna dair kuramsal iddiaların kavramsal düzeyde test edilmesine imkân tanımaktadır. Bu aşamada popülizmin kavramsal bileşenleri ince ideoloji çerçevesinden kategorize edilmiştir.

Tablo 2. İnce İdeoloji Çerçevesinden Popülizm

Boyutlar	Açıklama
Odak Nokta	Milli irade ve antielitizm.
Çekirdek Kavramlar	Halk üstündür. Halk homojen bir bütündür. Toplum "biz" ve "onlar" olarak ayrılmıştır.
Çevresel Kavramlar	Saf ve erdem sahibi olarak halk. Elitlerin yol açtığı krizler. Halk ile aracasız, basit ve doğrudan iletişim kurulması.
Bitişik Kavramlar	Halkın egemenliği söylemi. Belirgin kimlikler. Adalet ve eşitlik talebi.
Geçirgen Sınırlar	Örneğin antielitizm, sağ ve sol popülizmde farklı şekillerde tezahür eder. Ayrıca liberalizm ve milliyetçilik gibi ideolojiler ile kesişebilir.
Bağlam	Popülist liderin kitleleri mobilize etmesi. Temsil krizi gibi durumlarda yükselir.
Geleneksel İdeolojiler ile İlişki	Popülizm, geleneksel ideolojilerle birleşerek farklı şekillerde tezahür edebilir.

Kaynak: Tablo araştırma bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Tablo 2'de Freeden'in ince ideoloji çerçevesi temel alınarak popülizmin çözümlemesi yapılmıştır. Bu çözümlemede "milli irade" ve "antielitizm" odak noktayı oluşturmaktadır. İnce ideoloji olarak popülizmin çekirdek kavramlarını;

milli irade, antielitizm, homojen halk, biz ve onlar ayrımı gibi unsurlar oluştururken; çevresel kavramları halkın ahlaki üstünlüğü, elitlerin yol açtığı krizler ile halk ile kurulan aracısız iletişim biçimi oluşturmaktadır. Popülizmin bitişik kavramlarına ise egemenlik, adalet ve eşitlik talepleri ile kimlik siyaseti örnek verilebilir. Bu kavramların içeriği sağ ve sol popülizmde farklı şekillerde tezahür etmektedir. Örneğin sağ popülizmde ulusal kimlik öne çıkarılırken sol popülizmde toplumsal sınıfların kimlikleri öne çıkarılmaktadır. Geçirgen sınırlar, sağ ve sol popülizmde farklılaşabildiği gibi diğer ideolojilerle kesişebilme özelliğine sahiptir. Örneğin, popülist söylem içerisinde geleneksel değerler vurgusu muhafazakarlık ideolojisi ile kesişebilmektedir. Analiz içerisindeki örnek bağlam popülist liderin kendisini halk ile özdeşleştirerek kitleleri mobilize etmesidir. Makro ideolojiler ile ilişkide ise ince ideolojinin birleştiği ideolojiye göre şekillenmesi dikkat çekmektedir. Bu duruma Avrupa'daki sağ popülist partilerin milliyetçilik vurgusu örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 3. Popülizmin Çekirdek Kavramı Olarak “Antielitizm” Çözümlemesi

Açıklama	Örnek Olay	Geçirgen Sınır
Popülist retorikte halk, erdemli ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılırken yerel ya da küresel elitler toplumsal sorunların sorumlusu olarak işaret edilmektedir.	ABD’ Başkanı Trump, küresel elitleri adil olmayan ticaret anlaşmaları nedeniyle hedef alırken yerel elitleri yozlaşmışlık ve halk düşmanlığı ile itham etmektedir (The White House, 2025).	Popülizmde antielitizm, halk ve seçkinler arasındaki kutuplaşmayla tezahür ederken liberalizmde antielitizm, devlet aygıtı içerisinde bireysel özgürlüklerin öne çıkarılmasıyla tezahür etmektedir.

Kaynak: Tablo araştırma bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Tablo 1 ve Tablo 2’de yer alan unsurlar popülizmin, “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırmasına yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır. Ancak popülizmin esnek, tepkisel ve ani değişimlere açık yapısı net bir ideolojik çerçeveye oturmasını güçleştirmektedir. Freedon’ın (2017) popülizm yaklaşımına göre popülizm; feminizm ve milliyetçilik gibi ince ideolojilerden ayrılarak “zayıfça ince ideoloji” haline gelmektedir. Bu yaklaşımda popülist retoriğin “milli irade” söyleminde çoğunluğun iradesi mutlaklaştırılarak demokratik süreçler basitleştirilmektedir. Ayrıca mikro düzeyde popülist lider, halkın iradesini tekelleştirme eğilimi göstermektedir. Freedon’e göre bu irade geleceğe dönük olumlu bir vizyondan yoksun olduğu için ideolojik derinliği bulunmamaktadır (2017: 3). Benzer şekilde popülistlerin halkı ahlaklı ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırmaları popülizmin ilkel sezgilere dayalı yapısını göstermektedir. Popülizmin böylesine karakteristik bir esnekliğe sahip

olması kavramın zayıf doğasını ve genişleme kapasitesinden yoksun oluşuna ışık tutmaktadır. Popülist retoriğin karakteristik özelliklerinden olan antielitizm de popülizmin “zayıfça ideoloji” niteliğini göstermektedir. Tablo 3’te antielitizm kavramının popülizm içindeki konumu, örnek olay üzerinden çözümlenmiştir.

Tablo 3’te görüldüğü üzere popülist retoriğin antielitizm söylemi mevcut sorunlara yapıcı alternatif sunmaktan uzaktır. Daha çok tepkisel olarak ortaya çıkan antielitizm, popülizmin ideolojik derinlikten yoksun olması ve kısa vadeli çıkarlara yönelik düşman yaratma stratejisinden kaynaklanmaktadır (Freeden, 2017: 5). Örnek olay, popülist retoriğin güncel siyasi meselelere nasıl uyarlandığını ışık tutmaktadır. Bu olayda Trump, karşı karşıya kaldığı ekonomik sorunlarda küresel ve yerel elitleri halk düşmanı ilan etmektedir. Bununla birlikte geçirgen sınırlar popülizmin tek başına kapsamlı bir ideoloji olamamasından kaynaklanmakta ve esnek bir çerçeve sunmaktadır.⁵ Bulgular, popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran görüşlerin, Freeden’in morfolojik analizi ile analitik olarak sınanabileceğini göstermektedir.

IV. İNCE İDEOLOJİ OLARAK POPÜLİZM: GÖRÜŞLER VE ELEŞTİRİLER

Freeden’in (2003) makro ve mikro ideoloji analizi ile ortaya koyduğu kavramsal çerçeve, popülizm araştırmalarında önemli bir gündem meydana getirmiştir. Bu anlamda daha önce Canovan’ın (2002) popülizmi bir demokrasi ideolojisi olarak ele aldığı çalışması ile popülizm-ideoloji ilişkisinin boyutlarına dair literatürde başlayan tartışma Mudde’nin (2004) popülizmi ince bir ideoloji olarak ele aldığı çalışmasıyla yeni bir seyir kazanmıştır. Popülizmi “ince ideoloji” olarak ele alan araştırmacılar; ekseriyetle popülizmin muhafazakarlık ve liberalizm gibi geleneksel ideolojilere kolaylıkla eklenenebilen yapısına odaklanmaktadır. Mudde ve Kaltwasser (2017: 6-7), popülizmin geleneksel ideolojilere eklenerek ortaya çıktığından hareket ederek popülizmi “ince ideoloji” olarak tanımlamaktadır. Yazarlara göre popülizm, modern toplumların sorunlarına yönelik kapsamlı çözümler üretmekten yoksun olduğu için çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Kendi başına kısa süreli bir etkiye sahip olabilen popülizm, uzun vadede var olabilmek için geleneksel ideolojilerin kavramlarına ihtiyaç duymaktadır. Bir anlamda popülizm, başka ideolojilere eklenerek ya da birleşerek varlığını sürdürmektedir. Hawkins ve Kaltwasser (2017) de popülizmin çağdaş siyasetin merkezinde yer aldığını, ancak nadiren tek başına var olabildiğini ifade etmektedir. Yazarlar, popülizmin nativizm, otoriterlik ve

⁵ Söz konusu örnek olaylar, ampirik bir genelleme amacı taşımamakta; popülizmde antielitizmin farklı bağlamlarda nasıl işlediğini göstermeye yönelik bir açıklayıcı niteliği taşımaktadır.

teknokrasi gibi farklı ideolojik unsurlarla birleşerek siyasal etkisini artırdığını belirtmektedir.

Abts ve Rummens (2007), popülizmi, temelinde halk ve elitler arasındaki çatışma ve halk egemenliği fikrinin bulunduğu bir ideoloji olarak görmektedir. Popülizm, halkın homojen bütünlüğüne dayalı olarak “halk egemen” bir toplum tasavvuruna sahiptir. Nitekim popülizmde halkın kim olduğu ve hangi özelliklere sahip olduğuna yönelik bir belirsizlik durumu hakimdir. Bu durum popülizmin soyut ve genel bir yapıda değerlendirilmesine yol açmaktadır. Sistematiik bir program ve kapsamlı bir dünya görüşü sunmayan popülizm, bu haliyle sağ ve sol ideolojilere kolaylıkla eklenilebilmektedir. Bu bağlamda Abts ve Rummens (2007: 409), Freeden’in analizinden yola çıkarak popülizmi, “*Halkın homojen bir bütün olarak egemen yönetimine taraftar olan ince merkezli bir ideoloji*” olarak tanımlamayı önermiştir.

Ben Stanley (2008), popülizmin tıpkı milliyetçilik gibi siyasetin “kim” sorusuna odaklanan bir ideoloji olduğunu ileri sürmüştür. Popülizm, halkı siyasetin imtiyazlı bir öznesi olarak tanımlayarak kendi konumunu meşrulaştırmayı hedeflemektedir. Stanley’e göre popülizmin ideolojik çekirdeği birbiriyle ilişkili dört temel kavramdan oluşmaktadır. Bu kavramlar şu şekilde özetlenebilir (Stanley, 2008: 102):

- Halk ve elitin homojen birer analiz birimleri olarak kabul edilmesi.
- Halk ve elit arasındaki antagonist ilişki.
- Halk egemenliği düşüncesi.
- Halkın yüceltilirken elitlerin aşağılanması.

Stanley’e göre (2008: 106-108) bu unsurlara dayanan popülizm, kendi başına tutarlı ve kapsamlı bir politika çerçevesi sunacak kadar “kalın” bir ideoloji olarak temellendirilememektedir. Dolayısıyla popülistler, geleneksel ideolojiler ile kolaylıkla ilişki kurabilmektedir. Bununla birlikte popülizmin ince ve esnek yapısı popülistlere diğer ideolojilere göre daha fazla hareket alanı sağlasa da ideolojik ortaklık süreçlerinde belirli kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Popülizmin temel unsurlarından olan elit karşıtlığı, elitlerle özdeşleştirilen bazı ideolojilerle ortaklık kurulmasını mümkün kılmamaktadır. Bu bağlamda popülizm esnek doğası gereği eklenilebilecek ideolojiler bulabilmesine karşın ortaklık kurulacak ideolojinin popülizmin unsurlarıyla uyumlu olması gerekmektedir.

Literatürde popülizmi ince ideoloji olarak ele alan yaklaşımlara çeşitli açılardan eleştiriler getirilmiştir. Paris Aslanidis (2016), Freeden’in “ince ve kalın ideoloji” ayrımının tanımların belirsizliği, yoruma açık olması ve bilimsel sağlamlıktan yoksun olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir. Aslanidis’e göre Freeden’in ideoloji

çerçevesinde bir ideolojinin ince ya da kalın olduğunun belirlenmesinde yararlanılan ölçütlerde netlik bulunmamaktadır. Bu haliyle ölçülebilirlik gibi bilimsel gözlemler yapılması mümkün değildir. Freeden'in sunduğu çerçeve, ideolojilerin temel kavramlar etrafında şekillendiği ve kavramların kapsamlı bir politika önerisi sunmaması durumunda “ince ideoloji” olarak sınıflandırılabilceğini öne sürmektedir. Bu çerçeveye göre ırkçılık, göçmen karşıtlığı, neoliberalizm, küreselleşme, otoriterlik gibi çeşitli düşünce akımları ideoloji kategorisine dahil edilebilmektedir. Hatta Mudde ve Kaltwasser'in (2017: 90-91) popülizm tanımında yer alan; antielitizm, halk merkezcilik ve halk egemenliği gibi unsurlar dahi kendi başına ideoloji olarak değerlendirilebilir. Aslanidis, bu durumda hangi düşünce akımının ince ideoloji sayılacağını belirsizlik meydana getirdiğini belirtmektedir. Zira Freeden'in çerçevesinin temel sorunu sınıflandırmanın sübjektif olmasıdır.

Popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran yaklaşımların ortak noktası popülizmin kendi başına var olabilme kapasitesinden yoksun olmasıdır. Bu haliyle popülizm geleneksel ideolojilere eklenerek varlığını sürdürebilmektedir. Ralph Schroeder (2020), bu yaklaşımın birtakım sakıncalar barındırdığına dikkat çekmiştir. Schroeder'e göre popülizmi ince bir ideoloji olarak ele almak kavramın geçici, önemsiz ve zayıf bir şekilde algılanmasına yol açmaktadır. Bu bakış açısı popülizmin tarihsel ve sosyal dinamiklerini göz ardı etmektedir. Dolayısıyla popülizmin derinliği kavranmadan yalnızca geleneksel ideolojilere bağımlı bir yapıda kabul edilmesi kavramın küresel etkisinin dışlanmasına yol açmaktadır. Freeden'in analizinde ideolojilerin durağan bir temelde ele alınmasını eleştiren Schroeder, ideolojilerin sürekli olarak dinamik ve dönüşebilen yapılarına dikkat çekmektedir. Ona göre popülizmi ince ideoloji olarak ele alan yaklaşımlar kavramın doğasını ve bağlama özgü çeşitliliğini görmezden gelmektedir. Örneğin Freeden'in analizinde popülizm Birleşik Krallık'ta Brexit bağlamında gündeme gelmektedir. Oysaki popülizm Brexit sürecinde AB'den çıkma kararıyla sınırlı kalmamış çok daha kapsamlı bir şekilde tezahür etmiştir (Schroeder, 2020: 15-16).

Popülizmin çeşitli şartlara uyarlatabilen esnek yapısı popülizm ve ideoloji ilişkisine odaklanan çalışmalarda temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu karakteristik özelliğe dair en isabetli tanımlardan biri Paul Taggart tarafından geliştirilmiştir. Taggart (2000: 117), popülizmi “bukelamunsu” bir yapıda tarif ederek; dönemsel ve tarihsel bağlamlara göre şekil alabilen dinamik doğasına dikkat çekmiştir. Popülizme atfedilen bu esneklik çeşitli ideolojik ve toplumsal şartlara uyum sağlayarak varlığını sürdürmesine imkân tanımaktadır.

Kire Sharlamanov (2022: 61-62), popülizmi geleneksel ideolojilerden kavram ve gündemler alan bir meta ideoloji olarak tanımlayarak popülizm ve ideoloji ilişkisine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Meta ideoloji olarak popülizm, kendi

başına bir ideoloji olmaktan ziyade farkı popülist hareketler, popülist liderlik ya da popülist retoriklerde tezahür edebilmektedir. Örneğin Donald Trump ve Bernie Sanders gibi politikacılar; düzen karşıtlığı ve halkın çıkarlarını koruma ortak paydasında birleşmelerine karşın muhafazakâr ya da sosyalist geleneklerden beslenerek farklı gündemler ortaya koymaktadır. Bu durum popülizmin esnek ve diğer ideolojilere bağımlı bir doğaya sahip olduğuna ışık tutmaktadır.

V. ELEŞTİREL DEĞERLENDİRME

Popülizm günümüzde; siyasi, ekonomik, toplumsal ve küresel boyutlarıyla ele alınarak disiplinlerarası araştırmalara konu olmaktadır. Nitekim popülizme yönelik halen tutarlı ve kapsamlı bir tanım geliştirilememiştir. Bu durumda popülizmin farklı ideolojik bağlamlarda tezahür eden esnek yapısı esaslı bir rol oynamaktadır. Freeden'in ideoloji analiziyle kategorize ettiği "ince" ve "kalın" ideolojiler, popülizm literatürüne yeni bir soluk getirmiştir. Mudde ve Kaltwasser (2012; 2017) gibi araştırmacılar Freeden'in (2003) yaklaşımından hareket ederek popülizmi "ince ideoloji" olarak açıklamaya başlamıştır. Bu yaklaşım popülizmin esnek ve farklı ideolojik bağlamlara eklenilebilen doğasını anlaşılır kılmak için önemli bir metodolojik çerçeve sunmaktadır. Freeden'in analizinden yararlanan araştırmacılar popülizmi; halk ve elitler arasındaki çatışmayı temel alan çekirdek kavramlar etrafında şekillenen bir ideoloji olarak değerlendirmektedir.

Literatürde Freeden'in ideoloji analizinin popülizm araştırmalarındaki yerine dair tartışmalar devam etmektedir. Bu analiz, popülizme uyarlandığında kavramın doğasını anlamaya yönelik birtakım bulgular ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda analizdeki çekirdek kavramlar esnek bir yapıya sahip olan popülizmin ideolojik içeriğinin sistematik bir şekilde incelenmesine imkân tanımaktadır. Halk, elit ve milli irade gibi kavramlar, Freeden'in ideoloji analizine uyarlanarak popülizmin farklı ideolojilerle nasıl birleştiği analiz edilebilmektedir. Bu tür bir analizde popülizmin farklı bağlamlarda sağ ve sol ideolojilerle nasıl etkileşime girdiği karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Günümüz Avrupası'nda radikal sağ ve sol popülist hareketlerin ideolojik unsurları Freeden'in ideoloji analiziyle sistematik bir şekilde karşılaştırılabilir. Bu karşılaştırma popülizmin farklı bağlamlardaki tezahürlerini ve esnek yapısını anlamada önemli bir unsurdur. Dolayısıyla ince ideoloji olarak popülizmin, evrensel uygulanabilirlik potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür. Zira popülizmin çekirdek kavramlarını dikkate alarak yapılacak bir incelemede halk ve elitler arasındaki çatışmanın dünyanın farklı ülkelerinde ne şekilde tezahür ettiği incelenebilmektedir. Örneğin halk ve elit çatışması Avrupa'da kültürel dışlanma açısından gündeme gelirken, Latin Amerika'da sınıfsal temelde gündeme gelebilmektedir. Kaltwasser'in (2011:

195-196) dikkat çektiği gibi popülizmin doğasını anlamaya yönelik geliştirilen “minimal yaklaşımlar” popülizmin karmaşık ve normatif yargılarla tanımlanan yapısına dair ampirik araştırmalara olanak tanıyan basit bir çerçeve sunmaktadır. Popülizmi ince ideoloji olarak tanımlamak, minimal düzeyde hem popülizme yönelik net bir tanım getirmekte hem de popülizmin demokrasiye etkisini somut vakalar üzerinden inceleyebilme imkânı tanımaktadır. Sonuç olarak Freeden’in ideoloji çerçevesi popülizmin çok boyutlu, karmaşık ve esnek yapısını çözümlmek için popülizm literatürüne önemli bir alternatif kavramsal çerçeve sunmuştur.

Freeden’in morfolojik ideoloji analizi, popülizmin ince ideoloji olarak kavramsallaştırıldığı araştırmaların çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Nitekim literatürde halen popülizmin bir ideoloji olup olmadığına yönelik tartışmalar devam etmektedir. Popülizmin ideoloji olarak tarifine yönelik genel bir kanı bulunmadığı gibi geleneksel ideolojilere eklenen “ince ideoloji” olarak kabul edilmesi, analize yönelik ciddi eleştiriler getirilmesine yol açmıştır (Aslanidis, 2016; Schroeder, 2020). Bir kere Freeden’in analizine dayanan araştırmalarda popülizm diğer ideolojilere bağımlı olarak ele alınmaktadır. Günümüzde popülist hareketlerin zamanla farklı bağlamlar kazanabildiği görülmektedir. Bu anlamda Freeden’in analizi, popülizmin hangi koşullarda, hangi bağlamlarda ve hangi aşamada bağımsız bir ideolojiye dönüşebileceğine hakkında bir şey söylememektedir. Freeden’in analizine göre ideolojiler sahip oldukları kavramsal çekirdekler sayesinde evrensel olarak analiz edilebilmektedir. Nitekim “halk”, “elit” ve “retorik” gibi popülist unsurlar yerel bağlamlara göre değişebilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rus Çarlığı ve ABD’de ortaya çıkan popülizmlerde temel unsur halktır. Ancak hareketin niteliği ve seyri farklı şekillerde ilerlemiştir. Popülist hareket, ABD’de sınıfsal bir temel kazanmazken; Rusya’daki Narodnik hareketi, sosyalizm ve Marksizm ile etkileşime girerek gelişim göstermiştir (Hofstadter, 1969: 9-11; Pipes, 1964: 441-442; Scatlan, 1984: 217). Dolayısıyla Freeden’in ideoloji analizinin, yerel bağlamlarda görünen kültürel, politik ve ekonomik farklılıkların derinlemesine incelenmesi için yeterli olup olmadığı tartışmaya açıktır. Ayrıca analizde ideolojilerin kavramsal çekirdeklerine odaklanıldığında popülist retorik; kitle mobilizasyonu, karizmatik liderlik, halk ile doğrudan iletişim kurulması gibi duygusal boyutları göz ardı edilebilir. Zira popülizm yalnızca çekirdek kavramların meydana getirdiği bir olgu değil, aynı zamanda halk ile kurulan iletişim biçiminin de beslediği bir tarihselliğe sahiptir. Keza sağ ve sol popülizmlerin ayrı birer retoriğe sahip olduğu dikkate alındığında güvensizlik, öfke ve dayanışma gibi duygusal boyutlar giderek çeşitlenmektedir (Demertzis, 2006; Salmela ve Scheve, 2017).

Freeden’in (2017) ifade ettiği gibi popülizm, tam olarak “ince ideoloji” kategorisine girmemektedir. Feminizm ve milliyetçilik gibi ince ideolojiler,

gelecek tasavvurunda bulunarak geniş bir ideolojik çerçeve sunarken popülizm daha dar bir çekirdek yapısına sahiptir. Freeden, bu haliyle popülizmi genişleme kapasitesinden yoksun olarak değerlendirerek “zayıfça ince bir ideoloji” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama popülizmin halk ve elitler arasındaki çatışma gibi sınırlı çekirdek kavramlara dayandığını ve diğer ince ideolojilerle karşılaştırıldığında daha az kapsamlı bir ideolojik çerçeve sunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Freeden’in ideoloji analizinden yola çıkarak popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran yaklaşımda metodolojik açıdan eksiklikler bulunmaktadır. Bu açıdan popülizmi Freeden’in ince ideoloji analizine uyarlayan çalışmaların ampirik ve metodolojik çalışmalarla desteklenmesi önemlidir.

SONUÇ

Bu çalışma, literatüre dayalı kuramsal bir analiz sunmaktadır. Çalışmanın bulguları, popülizmin tarihsel ve bağlamsal çeşitliliğini tek bir genelleyici çerçeveye sığdırma amacı taşımamaktadır. Bu kapsamda Freeden’in ince-merkezli ideoloji yaklaşımı temel alınarak literatürdeki kavramsal tartışmalar eleştirel literatür analizi çerçevesinde incelenmiştir. Bu yöntem popülizmin ideolojik niteliğine ilişkin farklı kuramsal yaklaşımların kavramsal tutarlılıklarını ve sınırlarını değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen literatür incelemesi, popülizmin ideolojik niteliğinin literatürde nasıl kavramsallaştırıldığı sorusunu merkeze almaktadır. Çalışma bulguları, bu soruya yönelik olarak yürütülen kuramsal bir çözümlemeye dayanmaktadır.

Freeden’in (2003) morfolojik ideoloji analizinde geliştirdiği “ince ideoloji” kavramsallaştırması, popülizm-ideoloji ilişkisine dair literatürde önemli bir tartışma başlatmıştır. Ancak Freeden’in (2017) sonraki değerlendirmeleri, popülizmin bu kategori içerisinde ele alınmasının kuramsal açıdan problemli olduğunu göstermektedir. Popülizmin esnek, bağlama duyarlı ve çoğu zaman diğer ideolojilerle eklemlenerek varlık kazanan yapısı, onu sabit bir ideolojik çekirdeğe sahip ince ideolojilerle doğrudan ilişkilendirmeyi zorlaştırmaktadır. Popülizmi halkı merkeze alan ve müesses nizama karşıtlık üzerinden kurulan bir söylem yapısına dayanmasına karşın tarihsel ve coğrafi bağlamlara göre farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Bu durum popülizmin ideoloji, siyasal tarz ya da hareket olarak ele alınmasına yönelik literatürdeki farklı yaklaşımları açıklamaktadır. Nitekim söz konusu çeşitlilik, popülizmi evrensel ölçütlerle tanımla girişimlerini metodolojik açıdan sorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda popülizmi sabit bir kategori olarak tanımlamak yerine, olgu temelli ve bağlama uyarlı bir yaklaşımla ele almak daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Gelecek çalışmaların, popülizmi farklı tarihsel ve coğrafi bağlamlar içerisinde

karşılaştırmalı biçimde incelemesi; ideolojik, retorik ve örgütsel boyutları birlikte değerlendirmesi literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Bu tür analizler, popülizmin doğasına ilişkin daha tutarlı ve kavramsal açıdan sağlam sonuçlara ulaşılmasına imkân sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abts, K. ve Rummens, S. (2007). Populism Versus Democracy, *Political Studies*, 55(2), 404-424.
- Akçay, M. C. (2025). Sağ ve Sol Popülizm: Retorik, İdeoloji ve Politika Pratikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 175-196.
- Alvesson, M. ve Sköldbberg, K. (2009), *Reflexive Methodology: New Vistas for Qualitative Research*. Sage Publications.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays*. (B. Brewster, Çev.), New York: Monthly Review Press.
- Aslanidis, P. (2016). Is Populism an İdeology? A Refutation and a New Perspective, *Political Studies*, 64(1), 88-104.
- Belge, M. (2018). “Siz İsterseniz...” *Popülizm Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cambridge University Press (t.y.). *Ideology. Cambridge Dictionary*, Erişim Adresi: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/ideology?q=%C4%B1deology> (Erişim Tarihi: 27.7.2025).
- Canovan, M. (1981). *Populism*. New York and London: Harcourt Publisher.
- Canovan, M. (2002). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. Y. Mény ve Y. Surel (ed.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde (s. 25-44). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Collinson, S. (2025, Mart 24). Trump’s Assault on Elites Encompasses Almost Every Aspect of American Life. *CNN Politics*, <https://edition.cnn.com/2025/03/24/politics/trump-bondi-elite-universities-boasberg-judges-deportation> (Erişim Tarihi: 30.12.2025)
- Decker, F. (2008). Germany: Right-wing Populist Failures and Left-Wing successes. D. Albertazzi ve D. McDonnell (ed.), *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European democracy* içinde (s. 119-134). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- De Cleen, B. (2017). Populism and Nationalism. R. Kaltwasser, P. Taggart, O. Espejo ve P. Ostiguy, (ed.), *The Oxford Handbook of Populism* içinde (s. 342-362). Oxford: Oxford University Press.
- Demertzis, N. (2006). Emotions and Populism. S. Clarke, P. Hoggett, ve S. Thompson (ed.), *Emotion, Politics and Society* içinde (s. 103-122). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Di Tella, T. S. (1965). Populism and Reform in Latin America. C. Veliz (Ed.), *Obstacles to Change in Latin America* içinde (s. 47-74). Oxford: Oxford University Press.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eatwell, R. ve Goodwin, M. (2018). *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. London: Penguin UK.
- Freeden, M. (2003). *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Freeden, M. (2017). After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology. *Journal of Political Ideologies*, 22(1), 1-11.
- Gerring, J. (1997). Ideology: A Definitional Analysis, *Political Research Quarterly*, 50(4), 957-994.
- Golshan, T. (2016, Şubat 10). Bernie Sanders's Victory Speech in New Hampshire. Vox. <https://www.vox.com/2016/2/9/10956632/bernie-sanders-new-hampshire-speech-transcript> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).
- Gramsci, A. (2014). *Hapishane Defterleri*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Hall, S., Lumley, B. ve McLennan, G. (1985). *Siyaset ve İdeoloji "Gramsci"*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Hart, C. (1998). *Doing a Literature Review: Releasing the social science research imagination*. London: Sage Publications.
- Hawkins, A. K. ve Kaltwasser, C. R. (2017). What the (ideational) Study of Populism can Teach Us, and What It Can't", *Swiss Political Science Review*, 23(4), 526-542.
- Head, B. W. (1985). *Ideology and Social Science: Destutt de Tracy and French Liberalism*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publisher.
- Heywood, A. (2017). *Political Ideologies: An Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Hofstadter, R. (1969). North America. G. Ionescu ve E. Gellner, (ed.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde (s. 137-179). London: The Garden City Press.
- Inglehart, R. F. ve Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic have-nots And Cultural Backlash*. (Working Paper Series No. RWP16-026). Harvard University, John F. Kennedy School of Government, <https://www.hks.harvard.edu/publications/trump-brexit-and-rise-populism-economic-have-nots-and-cultural-backlash>, (Erişim Tarihi: 20.6. 2025).
- Ionescu, G. ve Gellner, E. (Ed.). (1969). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: The Garden City Press.
- Kaltwasser, C. R. (2011). The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy, *Democratization*, 19(2), 184-208.
- Kaltwasser, C.R ve Sandoval, C. (2024). Diffusion and Global Circulation of Populist Discourse. Y. Stavrakakis ve G. Katsambekis (ed.), *Research Handbook On Populism* içinde (s. 540-550). Edward Edgar Publishing.
- Kjeldgaard- Christiansen, J. (2024). The Voice of the People: Populism And Donald Trump's Use of Informal Voice. *Society*, 61(1), 41-53.
- Laclau, E. (1977). *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. London: New Left Books.
- Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. London and New York: Verso.
- Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi*. (Çev. T. Ok ve O. Geridönmez). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Mazzarella, W. (2024). Populist Leadership and Charisma. Y. Stavrakakis ve G. Katsambekis (ed.). *Research Handbook on Populism* içinde (s. 291-302). Edward Elgar Publishing.
- McLellan, D. (1986). *Ideology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- McKay, Ben M. ve Colque, G. (2024). Populism and Its Authoritarian Tendencies: The Politics of Division in Bolivia, *Latin American Perspectives*, 259(51), 51-67.
- Moffit, B. (2016). *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2019). *Sol Popülizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist, *Government and Opposition*. 39(4), 543-544.

- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2012). Populism and (Liberal) Democracy: A Framework for Analysis. C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (ed.), *Populism in Europe and the Americas Threat or Corrective for Democracy?* içinde (s. 1-26). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2017). Populism: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press.
- Müller, J-W. (2018). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Orbán, V. (2025). *Speech By Prime Minister Viktor Orbán on the 177th Anniversary of the Hungarian Revolution and War of Independence of 1848-49*, Erişim Adresi: <https://miniszerelnok.hu/en/speech-by-prime-minister-viktor-orban-on-the-177th-anniversary-of-the-hungarian-revolution-and-war-of-independence-of-1848-49/> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).
- Ostiguy, P. ve Casullo, M. E. (2017). Left Versus Right Populism: Antagonism and the Social Other. PSA Annual Conference (67th), Glasgow, Birleşik Krallık. Erişim Adresi: https://www.psa.ac.uk/sites/default/files/conference/papers/2017/Ostiguy%20and%20Casullo_0.pdf (Erişim Tarihi: 4.07.2025).
- Pipes, R. (1964). Norodnichestvo: A Semantic Inquiry, *Slavic Review*, 23(3), 441-458.
- Rosanvallón, P. (2023). *Popülizm Yüzyılı: Tarih, Teori, Eleştiri* (S. B. Çağlan, Çev.). Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Salmela, M. ve Von Scheve, C. (2017). Emotional Roots of Right-wing Political Populism. *Social Science Information*, 56(4), 567-595.
- Scatlan, J. P. (1984). Populism as a Philosophical Movement In Nineteenth-Century Russia: The Thought of P. L. Lavrov and N. K. Mikhajlovskij, *Studies in Soviet Thought*, 27(3), 209-223.
- Schroeder, R. (2020). The Dangerous Myth Of Populism as a Thin İdeology, *Populism*, 3, 13-28.
- Sharlamanov, K. (2022). Populism as Meta Ideology [E-book], Basingstoke: Palgrave Macmillan, <https://doi.org/10.1007/978-3-031-03934-8>.
- Stanley, B. (2008). The Thin Ideology of Populism, *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110.
- Stavrakakis, Y., ve diğerleri (2016). Contemporary Left-wing Populism in Latin America: Leadership, Horizontalism, and Postdemocracy in Chavez's Venezuela, *Latin American Politics and Society*, 58(3), 51-76.

Taggart, P. (2000). *Concept in the Social Sciences Populism*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Taguieff, P-A. (1995). Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem, *Telos*, 103, 9-43.

The White House. (2025, Nisan 9). ICYMI: President Trump is President for Main Street, not Wall Street. Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/articles/2025/04/icymi-president-trump-is-president-for-main-street-not-wall-street/> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

Weyland, K. (2001). Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics, *Comparative Politics*, 34(1), 1-22.

Wiles, P. (1969). A Syndrome, not a Doctrine: Some Elementary Theses on Populism. G. Ionescu ve E. Gellner, (ed.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde (s. 166-196). The Garden City Press.

Wilcox, B. (2015, Eylül 26). Stanford Scholar Unpacks The Rhetoric Behind Extremist Politician's Mainstream Success. Stanford News, Erişim Adresi: <https://news.stanford.edu/stories/2015/04/extremism-france-alduy-041615> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).